

Відділ культури Білоцерківського міськвиконкому
Білоцерківська централізована бібліотечна система
Білоцерківська міська організація
Українського товариства охорони пам'яток
історії та культури

ПОРОЄЄЯ

Студії з історії Південної Київщини

Том I

Біла Церква
1999

**Друкується згідно рішення
адміністрації Білоцерківської централізованої
бібліотечної системи
та
ухвали Науково-методичної ради
при
Білоцерківській міській організації
Українського товариства охорони
пам'яток історії та культури
і
Товаристві охорони
старожитностей Київщини**

Видання здійснене накладом
Білоцерківської централізованої
бібліотечної системи

© Білоцерківська централізована бібліотечна
система, 1999

© Білоцерківська міська організація
Українського товариства охорони пам'яток
історії та культури, 1999

© Видавництво "Мустанг", 1999

графів Браницьких, чому в значній мірі сприяють матеріали про організацію управління в цих маєтках і, зокрема, матеріали про персональний склад їх адміністрації. Пошук та видання таких матеріалів можуть досить скоро дати чітку картину структури маєтків гр. Браницьких на Південній Київщині.

Олександр Ярмола

Список вулиць м. Біла Церква (1941 р.) із зазначенням їх старої назви

13 вересня 1941 р. житлобудівельний підвідділ Білоцерківського міськгоспу при Управлінні Бургомістра м. Білої Церкви направив до Управління Бургомістра за №226 листа, в якому повідомляв: “Згідно В/розпорядження при цьому надсилається список вулиць міста Білої Церкви та її околиць”⁴. При цьому додавався вищезгаданий документ. В ньому перераховуються сучасні (на 1941 р.) вулиці та подаються їх старі назви, або зазначається, що раніше їх не існувало. Цей список, містячи в собі такі порівняння, безсумнівно може мати досить важливе значення для дослідника, який займається вивченням формування сучасної територіальної структури нашого міста, його розвитком в різні історичні періоди. Виходячи з цих міркувань, видається необхідним подати “Список вулиць міста Білої Церкви та околиць” якнайповніше відтворивши змістовну структуру архівного оригіналу, адже він, безперечно, несе в собі не лише певну корисну інформацію щодо зміни назв вулиць (що власне стосується лише довоєнного періоду), але й є продуктом свого часу (перших місяців німецької окупації м. Білої Церкви) і мусить розглядатися невід’ємно від цього контексту.

Текст подається із максимальним збереженням орфографії оригіналу.

⁴ ДАКО. — Ф. №2225, оп. №1, спр. №1. — Арк. 130.

“Список⁵ вулиць міста Білої Церкви та околиць

<i>№. п/п</i>	<i>Сучасна назва</i>		<i>Стара назва</i>	
М і с т о				
1.	Банна	вул.	Банна	вул.
2.	Банкова	—	Банкова	—
3.	Баумана	—	Торгова	—
4.	Безим'яний	пр.	Безим'яний	пр.
5.	I-ша Броварна	вул.	I-ша Броварна	вул.
6.	II-га Броварна	—	II-га Броварна	—
7.	III-я Броварна	—	III-я Броварна	—
8.	IV-та Броварна	—	IV-та Броварна	—
9.	V-та Броварна	—	V-та Броварна	—
10.	8-го березня	вул.	Шапошна	вул.
11.	Варінського	—	Цвинтарна	—
12.	Верхня	—	Верхня	—
13.	Водопойна	—	Водопойна	—
14.	I-й Водопойний	пр.	I-й Водопойний	пр.
15.	II-й Водопойний	—	II-й Водопойний	—
17. ⁶	Володарського	вул.	Сінагогальна	вул.
18.	Горького	—	I-ша Київська	—
19.	Гоголя	—	Топтачна	—
20.	Гординського	—	Гетьманська	—
21.	Голубина	—	Голубина	—
22.	Залізничний пос. I-ша	лінія	не було	
23.	Залізничний пос. 2-га	—	—	
24.	Залізничний пос. 3-я	—	—	
25.	I-й Запровальний	пр.	I-й Запровальний	пр.
26.	II-й Запровальний	—	II-й Запровальний	—
27.	Заводська	вул.	Івановський	пр.
28.	Замкова	—	Замкова	вул.
29.	I-й Замковий	пр.	I-й Замковий	пр.
30.	2-й Замковий	—	2-й Замковий	—

⁵ Подано за: ДАКО. — Ф. №2225, оп. №1, спр. №1. — Арк. 131-134.

⁶ В нумерації документа пропущено №16. В тексті аналогічного документа (ДАКО. — Ф. №2225, оп. №1, спр. №1. — Арк. 135-137) пропущено № 31, але списки вулиць в цих документах повністю ідентичні.

31.	3-й Замковий	—	3-й Замковий	—
32.	Жовтнева	вул.	Грузія	вул.
33.	Жгутівський	пр.	Жгутівський	пр.
34.	Інтендантська	вул.	Інтендантська	вул.
35.	Карла Маркса	вул.	Клубна	вул.
36.	Клубний	пр.	Клубний	пр.
37.	Кожевенний	—	Кожевенний	—
38.	Круподерна	вул.	Круподерна	вул.
39.	1-ша Кузнечна	—	1-ша Кузнечна	—
40.	2-га Кузнечна	—	2-га Кузнечна	—
41.	Курсова	—	Курсова	—
42.	Курсовий	пр.	Курсовий	пр.
43.	Київська	вул.	2-га Київська	вул.
44.	Млинова	вул.	Млинова	вул.
45.	Мічуріна	—	Запровальна	—
46.	М'ясна	—	2-а М'ясна	—
47.	Маяковського	—	Шамраївська	—
48.	Міліцейський	пр.	Міліцейський	пр.
49.	Надрічна	вул.	Надрічна	вул.
50.	Нечуй Левицького	—	Церковна	—
51.	Площа Леніна		Базарна площа	
52.	Площа Волі		не було	
53.	Піонерська	вул.	—	
54.	Піонерський	пр.	Колодязьний	пр.
55.	Першого Травня	вул.	Менцелівська	вул.
56.	Першотравневий	пр.	Івановський	пр.
57.	Перетця	вул.	Бердичевська	вул.
58.	Підвальна	—	Підвальна	—
59.	Пекарська	—	Пекарська	—
60.	Пушкінська	—	Златопольська	—
61.	Пролетарська	—	Дмитровська	—
62.	Привокзальна	—	Привокзальна	—
63.	Росьова	вул.	Росьова	вул.
64.	Революції	—	Німецька	—

65.	Рокитянський	пр.	Рокитянський	пр.
66.	Спартаківська	вул.	Сквирська	вул.
67.	Советська	—	Комісаровська	—
68.	9-го січня	—	Бендюжна	—
69.	Смоляно-Рокитянська	—	Смоляно-Рокитянська	—
70.	Садовий	пр.	Садовий	пр.
71.	Транспортна	вул.	не було	
72.	Урицького	вул.	1-ша М'ясна	вул.
73.	Франка	вул.	Провальна	вул.
74.	Штабна	вул.	Штабна	вул.
75.	Штабний	пр.	Штабний	пр.
76.	Шаумяна	вул.	Водовозна	вул.
77.	Шолом-Алейхема	—	Рокитянська	—
78.	Шевченка	—	Смоляна	—
79.	1-ша Юровська	вул.	1-ша Яровська	вул.
80.	2-га Юровська	—	2-га Яровська	—
81.	Ярмарочна	вул.	Ярмарочна	вул.
О колиця Олександрія				
1.	Вокзальна	вул.	Вокзальна	вул.
2.	Вокзальний	пр.	Вокзальний	пр.
3.	Дачна	вул.	Дачна	вул.
4.	Декабристів	—	Прапорщицька	—
5.	Краснофлотська	—	—?	
6.	Красноармійський	пр.	—?	
7.	Красноармійська	вул.	Олександрія	вул.
8.	Колодязна	вул.	Колодязна	вул.
9.	1-ша Лазаретна	вул.	1-ша Лазаретна	вул.
10.	2-га Лазаретна	—	2-га Лазаретна	—
11.	Мокра	—	Мокра	—
12.	Товарна	—	Товарна	—
13.	Фастовська	—	Фастовська	—

Околиця Роток			
1.	Броварна (за ж/д)	вул.	?
2.	Глиняна	—	
3.	Гризодубової	вул.	
4.	1-й Гризодубовський	пр.	
5.	2-й Гризодубовський	—	
6.	Горького (за ж/д)	вул.	
7.	Кільцева	вул.	
8.	Кар'єрна	вул.	
9.	Кар'єрний	пр.	
10.	Комсомольська	вул.	
11.	Леваневського	вул.	
12.	Леваневський	пр.	
13.	Некрасова	вул.	
14.	Осипенко	—	
15.	Раскової	—	
16.	Рибна	—	
17.	Челюскінців	—	
18.	Цегельний	пр.	

Околиця Заріччя			
1.	Будьонного	вул.	?
2.	Залужська	вул.	
3.	Заярська	вул.	
4.	Котляревського	вул.	
5.	Колгоспна	вул.	
6.	Майська	вул.	
7.	Новоселицька	вул.	
8.	Нестеренківська	вул.	
9.	Осводовська	вул.	
10.	Осводовський	пр.	
11.	Провальна	вул.	
12.	Пісчана	—	
13.	Пісчаний	пр.	
14.	Лугова	вул.	
15.	Лісова	—	
16.	Стахановська	—	
17.	Ставищанська	—	
18.	Таращанська	—	
19.	Таращанський	пр.	

20.	Чапаївська	вул.	
21.	Чапаївський	пр.	
22.	Шкільна	вул.	

Зав. ж/б підвідділом

(підпис)

Технік

(підпис)".

Євген Чернецький

**Метрична книга білоцерківської церкви
Успіння Пресвятої Богородиці за 1778-1799 рр.
(коментований перегляд нотаток)**

У ЦДІАК України (Ф. №127, оп. №1012, спр. №534) зберігається метрична книга білоцерківської церкви Успіння Пресвятої Богородиці, записи в якій велися протягом 1778-1799 рр. Як відомо, церква Успіння Пресвятої Богородиці мала у XVIII ст. статус соборної, а її парафіянами були члени бондарського цеху. Разом з пізнішими документами (метричними книгами, сповідальними розписами, ревізькими сказками), які охоплюють період від 1795 р. до скасування парафії цієї церкви в 1839 р., ця метрична книга є важливим джерелом, яке дозволяє дослідити родовий склад парафіян за останні півтора століття її існування (1700-1839 рр.). Роблячи перший крок до цієї мети, ми подаємо перегляд нотаток, зроблених автором під час перегляду записів цієї цінної пам'ятки білоцерківського міського життя XVIII ст., доповнюючи їх невеличкими коментарями.

Необхідно також нагадати, що саме цей проміжок часу — з 1778 р. по другий розподіл Речі Посполитої (1793 р.) та становлення російської адміністративно-судової системи на Правобережній Наддніпрянщині (1793-1798 рр.) — становить окремий період в історії Білої Церкви та Білоцерківщини. Саме в 1778 р., зі смертю останнього старости білоцерківського Юрія Мнішка, був реалізований дарчий привілей 1774 р., яким король Станіслав-Август Понятовський подарував Білоцерківське староство Франциску-Ксаверію Браніцькому. Саме з 1778 р. староство

ЗМІСТ

	Стр.
Проблеми розвитку сучасного краєзнавства	
<i>Свєген ЧЕРНЕЦЬКИЙ</i> Репліка про сучасні завдання білоцерківського краєзнавства	3
Генеалогічні розвідки	
<i>Свєген ЧЕРНЕЦЬКИЙ</i> Пороські церковні роди: Садовські з Черкаса	5
Розвідки з історії Білоцерківщини	
<i>Свєген ЧЕРНЕЦЬКИЙ</i> Персоналії економічної адміністрації в маєтках гр. Браницьких Васильківського повіту 1851 р.	12
Розвідки з історії Білої Церкви	
<i>Олександр ЯРМОЛА</i> Список вулиць м. Біла Церква (1941 р.) із зазначенням їх старої назви	15
<i>Свєген ЧЕРНЕЦЬКИЙ</i> Метрична книга білоцерківської церкви Успіння Пресвятої Богородиці за 1778-1799 рр. (коментований перегляд нотаток)	20
Джерела з історії Середнього Поросся	
<i>Володимир ІВАНЦІВ</i> Незамулені джерела: документи про участь білоцерківців у польському листопадовому повстанні 1863 р. та українських соціалістичних партіях поч. ХХ ст.	29
<i>Олексій СТАРОДУБ</i> Забуті сторінки краєзнавства: церковно-парафіяльні літописи	34
Студії з історії Середнього Поросся	
<i>Олексій СТАРОДУБ</i> Хроніка перебування гетьмана Богдана Хмельницького у Білій Церкві та її окрузі (1648-1655 рр.)	46
<i>Олександр ЯРМОЛА</i> Парк "Олександрія" у 1920-х — на початку 1930-х років (До проблеми охорони пам'яток культури та природи на Білоцерківщині)	86
<i>Іменний покажчик</i>	110
<i>Географічний покажчик</i>	119
<i>Зміст</i>	127